

Miroslaw P Czarkowski, Barbara Kondej, Ewa Staszewska

PŁONICA W POLSCE W 2009 ROKU**SCARLET FEVER IN POLAND IN 2009**

Zakład Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

STRESZCZENIE

Po ostatniej epidemii płonicy, której szczyt odnotowano w 1995 r., obserwuje się w Polsce wyraźne wydłużenie cyklu epidemicznego tej choroby oraz osłabienie dynamiki rocznych zmian zapadalności. Rok 2009 był szóstym kolejnym rokiem, w którym notowano w Polsce wzrost zapadalności na płonicę. Ogółem zarejestrowano 13 968 zachorowań, a zapadalność wynosiła 36,6 na 100 000 ludności (w województwach: od 18,4 w podkarpackim do 62,1 w opolskim). Zachorowania dzieci i młodzieży do lat 15 stanowiły 95,3% przypadków. Najwyższą zapadalność zanotowano wśród dzieci 4-letnich (566,5) oraz 6-letnich (564,7). Zapadalność mężczyzn (41,5) była znacząco wyższa niż kobiet (32,1). Zapadalność w miastach wynosiła 40,5; natomiast na wsi – 30,6. Hospitalizowano 1,1% chorych. Zgonów nie zanotowano.

Słowa kluczowe: płonica, choroby zakaźne, epidemiologia, Polska, 2009

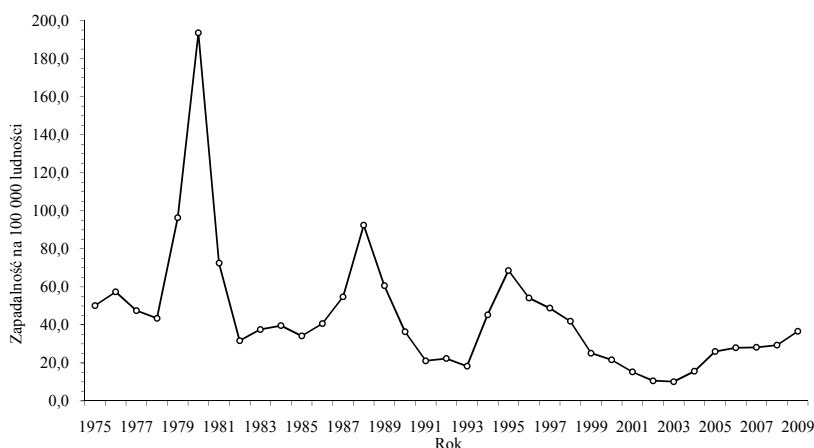
Po ostatniej epidemii płonicy w Polsce (ze szczytem w 1995 r., kiedy to zanotowano 26 466 zachorowań, a zapadalność - w przeliczeniu na 100 000 ludności - wyniosła 68,6) przebieg krzywej epidemicznej płonicy

ABSTRACT

After the last outbreak of scarlet fever, when the peak was recorded in 1985, now is observed the visible extension of disease epidemic period and the weakness of the dynamics of the annual changes of incidence. In 2009, as in previous years, the scarlet fever incidence in Poland increased. There were 13,968 cases registered in total and the incidence was 36.6 per 100,000 population ranging from 18.4 in podkarpackie voivodeship to 62.1 in opolskie voivodeship. Cases among children and adolescents of less than 15 years of age accounted for 95.3% of all cases. The highest incidence was observed among 4 years old children (566.5) and 6 years old children (564.70). Incidence in men (41.5) markedly exceeded the incidence in women (32.1) and incidence in urban areas (40.5) and in rural areas (30.6). Approximately 1.1% of all cases were hospitalized. Due to scarlet fever there were no deaths in Poland in 2009.

Key words: scarlet fever, infectious diseases, epidemiology, Poland, 2009

w Polsce wyraźnie różni się od obserwowanego w poprzednich dekadach. Początkowo, w latach 1996-2003 obserwowano znacznie wolniejsze tempo obniżania się zapadalności, niż to występowało po szczytach wcześ-

Ryc. 1. Płonica w Polsce w latach 1975-2009. Zapadalność na 100 000 ludności

Fig. 1. Scarlet fever in Poland 1975-2009. Incidence per 100 000 population

Tabela I. Płonica w Polsce w latach 2003-2009. Liczba zachorowań i zapadalność na 100 000 ludności wg województw
Table I. Scarlet fever in Poland 2003-2009. Number of cases and incidence per 100 000 population by voivodeship

Województwo	Mediana 2003-2007		2008 r.		2009 r.	
	zachorowania	zapadalność	zachorowania	zapadalność	zachorowania	zapadalność
POLSKA	9 911	26,0	11 179	29,3	13 968	36,6
1. Dolnośląskie	905	31,3	709	24,6	830	28,9
2. Kujawsko-pomorskie	527	25,5	726	35,1	1 052	50,9
3. Lubelskie	236	10,8	308	14,2	625	28,9
4. Lubuskie	227	22,5	414	41,0	428	42,4
5. Łódzkie	300	11,7	464	18,2	530	20,8
6. Małopolskie	687	21,0	836	25,5	1 141	34,7
7. Mazowieckie	1 527	29,6	1 611	31,0	1 931	37,0
8. Opolskie	270	25,7	548	53,0	641	62,1
9. Podkarpackie	290	13,8	242	11,5	387	18,4
10. Podlaskie	151	12,6	353	29,6	244	20,5
11. Pomorskie	447	20,3	896	40,4	931	41,8
12. Śląskie	1 245	26,5	2 033	43,7	2 528	54,4
13. Świętokrzyskie	229	17,9	331	26,0	667	52,5
14. Warmińsko-mazurskie	352	24,7	331	23,2	432	30,3
15. Wielkopolskie	908	27,0	1 151	33,9	1 246	36,6
16. Zachodniopomorskie	285	16,8	226	13,4	355	21,0

Źródło: Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce. NIZP-PZH, GIS, Warszawa. Roczniki 2003-2009

niejszych epidemii, następnie, w latach 2004-2009, obserwuje się znacznie wolniejsze tempo wzrostu zapadalności, a cały cykl epidemiczny uległ wyraźnemu wydłużeniu (ryc. 1).

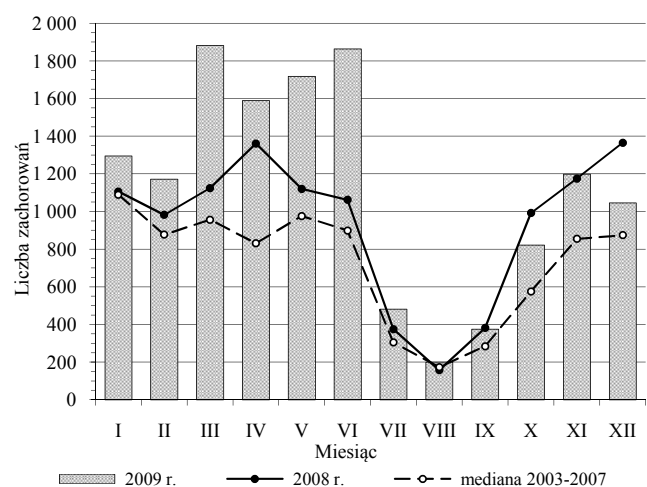
Rok 2009 był kolejnym, szóstym rokiem, w którym obserwowano w Polsce wzrost zapadalności na płonice (o 24,8% w stosunku do 2008 r. oraz o 41,0% w stosunku do mediany zapadalności w latach 2003-2007. Na terenie całego kraju zarejestrowano 13 968 zachorowań, a zapadalność - w przeliczeniu na 100 000 ludności - wyniosła 36,6 (tab. I).

Najwięcej zachorowań zarejestrowano w marcu (1 882, tj. 13,8% zachorowań zarejestrowanych w całym roku) oraz czerwcu (1 864; 13,7%), najmniej - zgodnie z wieloletnią tendencją - w sierpniu (200; 1,5%). Stosunkowo wysoki udział zachorowań zarejestrowanych w czwartym kwartale (3 067; 22,5%) nie zapowiada poważniejszego spadku zapadalności w kolejnym roku (ryc. 2).

Znaczący wzrost liczby zachorowań i zapadalności na płonice w 2009 r. odnotowano w 13 województwach - największy (procentowo) na obszarze woj. lubelskiego (z 14,2 do 28,5 na 100 000) i świętokrzyskiego (z 26,0 do 52,5), gdzie współczynniki zapadalności w porównaniu do 2008 r. wzrosły ponad 2-krotnie, oraz w woj. podkarpackim (z 11,5 do 18,4) i zachodniopomorskim (z 13,4 do 21,0), gdzie zapadalność wzrosła odpowiednio o 59,7% i 57,0%. W 2 województwach - lubuskim i pomorskim - zapadalność w 2009 r. utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego (w granicach $\pm 5\%$), natomiast w jednym województwie - podlaskim - za-

padalność w 2009 r. zmniejszyła się w porównaniu do 2008 r. o 30,8% (z 29,6 do 20,5). (tab. I)

Najwyższą zapadalność w skali województw zanotowano w 2009 r. w woj. opolskim, gdzie współczynnik zapadalności wyniósł 62,1 na 100 000 ludności i był wyższy od ogólnej zapadalności w całym kraju o 70%; a wysoką w stosunku do ogólnokrajowej w woj. śląskim (odpowiednio: 54,4; 49%), świętokrzyskim (52,5; 43%) i kujawsko-pomorskim (50,0; 39%). Najniższe współczynniki odnotowano w woj. podkarpackim (18,4; 50% poniżej zapadalności w całym kraju), podlaskim (20,5; -44%), zachodniopomorskim (21,0; -43%) oraz

Ryc. 2. Płonica w Polsce w latach 2003-2009. Liczba zachorowań w miesiącach (wg daty zachorowania)

Fig. 2. Scarlet fever in Poland 2003-2009. Number of reported cases by month

Tabela II. Płonica w Polsce w latach 2003-2009. Liczba zachorowań i zapadalność na 100 000 ludności wg środowiska i liczby ludności w miastach

Table II. Scarlet fever in Poland 2003-2009. Number of cases and incidence per 100 000 population by location (urban/rural)

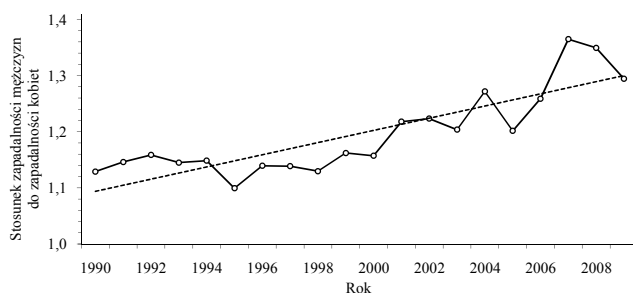
Środowisko	Mediana 2003-2007		2008 r.		2009 r.	
	zachorowania	zapadalność	zachorowania	zapadalność	zachorowania	zapadalność
Miasto	6 902	29,4	7 569	32,5	9 426	40,5
Miasto < 20 tys.	1 300	26,5	1 294	26,3	1 700	34,3
Miasto 20-49 tys.	1 113	27,0	1 189	28,4	1 618	38,8
Miasto 50-99 tys.	909	27,7	1 044	32,5	1 138	35,5
Miasto ≥ 100 tys.	3 442	31,2	4 042	36,8	4 970	45,3
Wieś	3 009	20,5	3 610	24,4	4 542	30,6
Ogółem	9 911	26,0	11 179	29,3	13 968	36,6

Źródło: Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce. NIZP-PZH, GIS, Warszawa. Roczniki 2003-2009

łódzkim (20,8; -43%). Na obszarze pozostałych ośmiu województw współczynniki zapadalności mieściły się w granicach $\pm 25\%$ ogólnej zapadalności w całym kraju (tab. 1).

Różnice pomiędzy zapadalnością na płonicę na obszarze poszczególnych województw - mierzone stosunkiem najwyższej zapadalności w skali województw do zapadalności najniższej - były w 2009 r. niewielkie (stosunek jak 4,6:1), jedne z najmniejszych jakie obserwowano w Polsce po zmianie podziału administracyjnego kraju w 1999 r. W kontekście międzywojewódzkiego zróżnicowania zapadalności zwraca uwagę zapadalność w woj. opolskim, gdzie najwyższy współczynnik w skali kraju odnotowano drugi rok z kolei a szósty raz w minionym 10-leciu, oraz w woj. podkarpackim, gdzie drugi rok z kolei (a czwarty raz w 10-leciu) odnotowano współczynnik najniższy.

Wzrost zapadalności na płonicę odnotowany w 2009 r. nie zmienił zasadniczych cech sytuacji

Ryc. 3. Płonica w Polsce w latach 1990-2009. Stosunek zapadalności mężczyzn do zapadalności kobiet

Fig. 3. Scarlet fever in Poland 1990-2009. Incidence per 100 000 population: male/female ratio

epidemiologicznej tej choroby w Polsce ani tendencji obserwowanych w poprzednich latach.

Tak jak w latach poprzednich, zapadalność na płonicę w miastach ogółem (40,5 na 100 000) była znacząco wyższa (o 32%) niż na wsi (30,6), przy czym wyższe współczynniki w miastach niż na wsi notowano bez względu na wielkość miast (tab. II). Na obszarze poszczególnych województw współczynniki zapadalności na płonicę w miastach wahały się od 80,1 na 100 000 w opolskim i 73,8 w świętokrzyskim do 22,9 w łódzkim i 23,3 w podlaskim, natomiast na wsi od 65,2 w śląskim i 50,4 w kujawsko-pomorskim do 12,6 w podkarpackim i 14,9 w zachodniopomorskim. Wyższą zapadalność w miastach (ogółem) niż na wsi zarejestrowano na obszarze czternastu województw, przy czym w woj. podkarpackim (odpowiednio 26,7 i 12,6) oraz świętokrzyskim (73,8 i 34,9) zapadalność w miastach była ponad 2-krotnie wyższa niż na wsi. Tylko w jednym województwie (kujawsko-pomorskie) zapadalność w miastach była porównywalna z zapadalnością na wsi (różnica ok. 1%) i tylko w jednym (śląskie) zapadalność w miastach była wyraźnie niższa niż na wsi (o 21%; współczynniki odpowiednio 51,4 i 65,2). Stosunek wysokości współczynników zapadalności na płonicę w miastach i na wsi podlega znacznym rocznym wahaniom, niemniej w ostatniej dekadzie daje się zauważyć wyraźna tendencja do zmniejszania się różnic pomiędzy zapadalnością w miastach i na wsi (ryc. 3).

Wyższa zapadalność na płonicę w miastach niż na wsi szczególnie wyraźnie zaznacza się wśród najmłodszych grup wieku (tab. III) i wynika m.in. z częstszego korzystania w miastach z instytucjonalnych form opieki nad małymi dziećmi (żłobki, przedszkola). W 2009 r., tak jak w roku poprzednim, największe różnice, ponad 2-krotne, wystąpiły wśród dzieci 4-letnich (zapadalność w miastach 731,7 na 100 000 dzieci w tym wieku; na wsi 340,6) oraz wśród dzieci 3-letnich (odpowiednio: 484,9; 228,2).

Zapadalność mężczyzn (tab. III) była w 2009 r. wyższa od zapadalności kobiet o 29% (odpowiednio: 41,5 na 100 000 i 32,1). Zwracała uwagę przede wszystkim ponad 2-krotnie wyższa zapadalność mężczyzn niż kobiet w grupie wieku 15-19 lat (odpowiednio 21,9 i 10,2). Wśród dzieci do 7 lat różnice pomiędzy współczynnikami zapadalności chłopców i dziewcząt nie były tak znaczne i wahały się w granicach 10-50%. W 2009 r. różnica pomiędzy współczynnikami zapadalności mężczyzn i kobiet była wprawdzie o 5,5 pkt procentowego mniejsza niż w 2008 r., jednak z perspektywy lat, obserwuje się w Polsce wyraźną tendencję do powiększania się tej różnicy.

Rozkład zachorowań na płonicę według wieku chorych był w 2009 r. porównywalny z obserwowanym w Polsce we wcześniejszych latach (tab. III). Zachorowania dzieci i młodzieży do lat 15 stanowiły

Tabela III. Płonica w Polsce w 2009 r. Liczba zachorowań, zapadalność na 100 000 ludności i udział procentowy wg wieku, płci i środowiska

Table III. Scarlet fever in Poland 2009. Number of cases, incidence per 100 000 population, and percentage of cases by age, gender, and location (urban/rural)

Wiek w latach	Płeć						Środowisko						Ogółem		
	mężczyźni			kobiety			miasto			wieś					
	zacho- rowania	zapa- dalność	%	zacho- rowania	zapa- dalność	%	zacho- rowania	zapa- dalność	%	zacho- rowania	zapa- dalność	%	zacho- rowania	zapa- dalność	%
0 - 4	2 534	255,5	33,2	2 069	220,5	32,7	3 407	303,6	36,1	1 196	148,0	26,3	4 603	238,5	33,0
0	76	34,8	1,0	46	22,3	0,7	88	35,3	0,9	34	19,3	0,7	122	28,7	0,9
1	221	107,5	2,9	158	81,1	2,5	264	113,4	2,8	115	68,7	2,5	379	94,7	2,7
2	392	201,0	5,1	297	160,8	4,7	509	230,9	5,4	180	113,1	4,0	689	181,5	4,9
3	761	402,9	10,0	625	349,9	9,9	1 034	484,9	11,0	352	228,2	7,7	1 386	377,2	9,9
4	1 084	589,0	14,2	943	542,6	14,9	1 512	731,7	16,0	515	340,6	11,3	2 027	566,5	14,5
5 - 9	3 865	417,4	50,6	3 295	375,5	52,1	4 753	475,1	50,4	2 407	299,7	53,0	7 160	397,0	51,3
5	1 051	582,2	13,8	855	501,8	13,5	1 354	675,1	14,4	552	367,1	12,2	1 906	543,2	13,6
6	1 086	603,4	14,2	890	523,7	14,1	1 335	678,5	14,2	641	418,5	14,1	1 976	564,7	14,1
7	829	452,9	10,8	645	371,8	10,2	948	480,4	10,1	526	330,4	11,6	1 474	413,4	10,6
8	504	266,9	6,6	493	274,4	7,8	650	322,5	6,9	347	207,8	7,6	997	270,6	7,1
9	395	204,1	5,2	412	223,9	6,5	466	228,3	4,9	341	196,6	7,5	807	213,7	5,8
10 - 14	858	80,5	11,2	692	68,1	10,9	902	81,1	9,6	648	66,8	14,3	1 550	74,4	11,1
15 - 19	288	21,9	3,8	128	10,2	2,0	220	15,4	2,3	196	17,1	4,3	416	16,2	3,0
20 - 29	63	2,0	0,8	65	2,1	1,0	84	2,2	0,9	44	1,8	1,0	128	2,0	0,9
30 - 39	24	0,8	0,3	51	1,8	0,8	44	1,3	0,5	31	1,5	0,7	75	1,3	0,5
40 +	11	0,1	0,1	25	0,3	0,4	16	0,1	0,2	20	0,3	0,4	36	0,2	0,3
Ogółem	7 643	41,5	100,0	6 325	32,1	100,0	9 426	40,5	100,0	4 542	30,6	100,0	13 968	36,6	100,0

Źródło: Choroby zakaźne i zatrucia w Polsce w 2009 roku. NIZP-PZH, GIS. Warszawa, 2010

95,3% ogółu przypadków zarejestrowanych w ciągu roku (o 2,2 pkt procentowego więcej niż w 2008 r.), przy czym najwyższą zapadalność odnotowano wśród dzieci 4-letnich (465,5 na 100 000 dzieci w tym wieku), 6-letnich (464,7) oraz 5-letnich (543,2). W skali województw, najwyższą zapadalność wśród dzieci 4-letnich zarejestrowano w czterech województwach, wśród dzieci 6-letnich - w sześciu, a wśród dzieci 5-letnich - w pięciu województwach. Tylko w woj. lubelskim najwyższą zapadalność - w porównaniu z zapadalnością zarejestrowaną tam w innych grupach wieku - odnotowano wśród dzieci 7-letnich (437,4). Na obszarze województw współczynniki zapadalności dzieci 4-letnich wahały się w granicach od 967,8 w woj. opolskim do 186,9 w podlaskim; dzieci 6-letnich - od 1 019,9 w opolskim do 258,7 w podlaskim; a dzieci 5-letnich - od 1 110,3 w opolskim do 170,8 w podlaskim.

Z powodu płonicy hospitalizowano w Polsce w 2009 r. 157 osób - 1,1% ogółu osób, które zachorowały na tę chorobę. W poszczególnych województwach odsetek hospitalizowanych wahał się od 0,2% w śląskim (przy 2 528 zachorowaniach i zapadalności 54,4 na 100 000) do 4,1% w podlaskim (odpowiednio: 244 i 20,5). Zgonów z powodu płonicy - wg danych GUS - nie zarejestrowano.

Od wdrożenia w nadzorze epidemiologicznym nad płonicą w Polsce definicji przypadku tej choroby i klasyfikowania wszystkich zgłoszonych zachorowań zgodnie z tą definicją, tj. od 2005 r., nie zauważa się niestety wzrostu odsetka przypadków, w których rozpoznania kliniczne potwierdza się laboratoryjnie. W 2009 r. aż 99,5% wszystkich zachorowań (13 903 przypadki) zaklasyfikowano jako przypadki "możliwe", rozpoznane wyłącznie na podstawie objawów klinicznych, tylko 0,3% (47) jako przypadki "prawdopodobne", powiązane epidemiologicznie z potwierdzonymi laboratoryjnie, i tylko 0,1% (18) jako przypadki "potwierdzone". Tak niski odsetek potwierdzeń, wykazywany w rutynowych raportach o zachorowaniach na płonicę, musi budzić wątpliwości co do kompletności danych gromadzonych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne.

Otrzymano: 18.04.2011 r.

Zakwalifikowano do druku: 20.04.2011 r.

Adres do korespondencji:

Mirosław P Czarkowski
Zakład Epidemiologii, Narodowy Instytut Zdrowia
Publicznego - PZH
ul. Chocimska 24, 00-791 Warszawa
e-mail: mpc@pzh.gov.pl